

RAŠYTOJOS LAZDYNŲ PELĖDOS LITERATŪRINĖS PREMIJOS KONKURSUI

RAŠINYS „DŽIGITAI“

Jonas Vaicekauskas

Šiaulių r.

Maudytis jau buvo šaltoka, bet vaikinukas labai energingai turškėsi upelyje, kišdamas galvą į vandenį, su visais drabužiais guldamasis ir visaip mėgindamas nusiplauti nugarą. Jo draugužis tuo metu sėdėjo ant kranto ir labai patenkintas savimi, kapodamas rykštele per savo didžiulius guminius batus, nurodinėjo, kur ir ką dar reikia nuplauti. Jis nepiktai, bet atvirai tyčiojosi ir melavo, kad tik anam reikėtų kuo giliau lįsti vandenin. Besimaudantysis tai suprato, nelabai tikėjo nuorodomis, bet dėl viso pikto stengėsi, nes mazgojo nuo savęs karvašūdį. Ganykloje tai nėra kažkas egzotiška, bet – vis tik – netinkamas daiktas galvai teplioti.

Šie du draugeliai ganė karves. Tiksliau sakant, pareiga ganyti gulė ant vyresniojo pečių, to, kuris dabar šaipėsi. Jaunesnysis kaimynas savanoriškai prisidėjo prie reikalo, nes jam buvo įdomu. Su tuo piemenuku niekada nebuvo nuobodu. Energingas, išradingas ir visada linksmas, nors gyveno labai vargingai. Tėvas buvo kolūkio skerdžius, motina jau daug metų nesikėlė iš patalo.

Buvo ir daugiau brolių, seserų. Visi nedidelio ūgio, stiprūs, vikrūs. Paskui bandą, esant reikalui, smagiai lėkdavo ir tėvas, ir visi vaikai, o neretai, jiems ganant, laukais aidėdavo šūksniai: „Kjobumatj, bratulia Aleksa, negausi porcijoj!“ Taip tėvas skardžiu balsu skatindavo savo atžalą, stropiau atlikti pareigas. Toks buvo jo priežodis, bet visi žinojo, kad taip pareikštas įspėjimas galėjo turėti pasekmių: nupirktas duonos kepaliukas būdavo supjaustomas riekėmis – porcijomis ir dalijamas visiems po darbo, atsižvelgiant ir į stropumą.

Ką prisidurti prie šio pagrindinio patiekalo, ypač šiltuoju metu, dažnai būdavo jau kiekvieno asmeninis reikalas. Kai tik pasirodydavo bet koks derlius daržuose ar soduose, po kelis susimetę vaikai jį tikrindavo kartais padarydami ir rimtokų nuostolių šeimininkams, bet tai nebuvo laikoma didele nuodėme – vagyste. Įprasta ir neišvengiama. Kolūkio turtą vogė visi – kas tik galėjo ir kiek galėjo. Šis šeimos kolektyvas irgi pasižymėjo landumu bei išmone prasmukti į svirus, sandėlius, kluonus, bet niekada nevogė iš saviškių, kaimynų.

Kartais jie surengdavo balandžių medžiokles, kurių vienas būdas rėmėsi aplinkos stebėjimo rezultatais: neretai matant kurį nors kaimyną ne tik negalintį pasiekti savo namų, bet net ir išsilaikyti vertikalioje padėtyje, per daug prisimaukus samagono, kilo mintis jį išbandyti ir ant tų visur esančių ir visad alkanų paukščių. Atrodo, tam geriausiai tiko žirniai. Prisilešę šių samanėje išmirkytų grūdų, balandžiai labai linksmi keliaudavo į puodą.

Kitam balandžių medžioklės būdai tarnaudavo tada kiekvienuose namuose turėtos apvalios cinkuotos skardos vonios. Jas naudodavo maudymuisi ir dar visokiems bieriems produktams supilti, laikyti. Tas vonias apversdavo kniūbsčias, vieną kraštą pakeldavo ir paremdavo pagaliuku su priišta virvele. Aplink ir po vonia pabarstydavo grūdų. „Medžiokliai“ pasislėpdavo už kampo. Kai dauguma grūdus lesinėjančių balandžių atsidurdavo po vonia, jų gaudytojai patraukdavo virvutę – vonia užvoždavo paukščius.

Tada tuoj pat užvirdavo darbas (alkani maistą gamina greitai): užmesdavo koki skudurą ant vonios, kad, pakėlus kraštą, pro šonus sparnuotis nepralįstų, vienas iš šeimynos, ranką įkišęs, čiupdavo balandį, ištraukdavo ir tuoj pat nusukdavo galvą. Gretimais esantysis puldavo pešti, trečiasis skroisdavo. Dažnai jie medžioklei pasirengdavo taip – netoli jau kūrendavosi laužas ir puode virdavo vanduo. Ten tuoju ir atsidurdavo grobis.

Gera medžioklė – soti diena. Suėsdavo alkanas alkaną ir kuriam laikui (vienai pusei jau ir visam laikui) neberūpėjo maisto paieškos.

Beveik nuolatinis alkio pojūtis netrikdė geros nuotaikos, kuri ir dabar ant upelio kranto veržėsi per kraštus.

Kai paėdusios karvės apimdavo, tingiai atrajodavo, piemenys užsiimdavo mėgstama veikla – grumtynėmis. Labai populiari buvo draugiškai pasirungti. Tik galios šiuo atveju nebuvo lygios – nors ūgiu abu beveik vienodi, bet vyresnysis judrumu ir jėga žymiai lenkė draugą.

Mokykloje jis stebindavo draugus ir mokytoją, kai fizinio lavinimo pamokose būdavo rengiamos bėgimo varžybas. Bėgdavo keturiomis, kaip šuo, ir toli palikdavo kitus. Taip kartais iš laukų varydavo ir karves, kurioms, šis „keturkojis padaras“, matyt, atrodydavo labai baisus, tai ir skuosdavo nuo jo, uodegas iškėlusios.

Piemens kojos visada būdavo labai įdiržusios, bet atlaikydavo tokį išbandymą ir rankų delnai. Jau tada jis ir į aukštį šokinėjo ne žirklėmis, kaip buvo įprasta, bet krūtine, t. y. stiliumi, kuris atėjo į lengvąją atletiką žymiai vėliau. Tiesa, įsibėgėti keturiomis sportininkams taip ir netapo įprasta.

Kaip ir turėjo būti, šį kartą po neilgo tūsimosi Aleksas pargriovė savo partnerį, bet tai visai nereikšė imtynių pabaigos. Pargriautasis nejautė didelės gėdos pralaimėti, tuo labiau tokiam priešininkui, bet pasiduoti... Užvirė kova parteryje. Tiesa, tokio žodžio jie tada nebuvo girdėję, bet daugiau ar mažiau sėkmingai išbandydavo visokius variantus, kaip išsivaduoti iš apačios ir netgi tapti nugalėtoju. Pralaimintysis buvo, liesas, kaulėtas, bet kietas – su charakteriu.

Esantysis viršuje kartais lyg ir atleisdavo sugriebimą, lyg nukreipdavo kažkuria kryptim išsivadavimo pastangas. Taip jiedu ištrynė geroką pievos plotą, kol apatinysis, taip ir neišsilaisvinęs, pajuto kažką įtartino po galvą, užuodė smarvę. Kyštelėjo ranką ir suprato, kad įčiuožęs jis į karvės blyną. Matyt, ir jo veido išraiška pasidarė ypatinga, nes nugalėtojas jau nebeatlaikė. Atlikęs, ką sumanęs, paleido prie žemės prispaustąjį, nusirito aukštiekninkas, spardydamasis ore tėvo batais apautomis kojomis ir žviegdamas iš linksmumo.

Pokštas yra pokštas. Jaunyliui nebuvo laiko pykti, reikėjo kuo greičiau atsikratyti smarvės ir nešvarumų. Rudens diena nešalta, švietė saulė ir greitai džiovino plaukus bei drabužius.

Šio įvykio emocijoms atslūgus, apžiūrėję karves, jiedu griebėsi džigitavimo meno. Mat, ganymui šį kartą brigadininkas buvo paskyręs seną liesą kolūkio kumelę. Tai ne dažnas atvejis!

O su arkliais pažįstami jie buvo nuo mažens!

Neretai naktį nuvarydavo sau po vieną iš ganyklų, sėsdavo ant nebalnotų, netgi be apynasrio, valdomų tik vytele ar pančiu, ir, įsikibę į karčius, šuoliuodavo laukais. Patylomis įjodavo į sodus, prisigrūsdavo užančius kriaušių, obuolių, kuriuos daug lengviau pasiekti sėdint ant arklių.

Pavargę per dieną, arkliai nenorom dalyvaudavo tuose žygiuose. Būdavo visokių nutikimų.

Kartą, tamsią naktį, mėgindami atpažinti bent kiek eiklesnį „ristūną“, per daug prisiartino iš užpakalio prie kito besiganančiojo. Spyris pataikė Aleksui tiesiai į saulės rezginį. Vaikinukas be mažiausio garso tiesiog susileido rugienoje. Buvo išgąščio. Laimė, niekas šiuo atveju nelūžo ir džigitas greitai grįžo į rikiuotę.

Kitąsyk mažesnysis, susigavęs savąjį žirgelį, užsėdo ir tuojau ėmė raginti jį kulnais ir pančiu, o tas, norėdamas toliau ramiai būti ir pailsėti, pamėgino nusikratyti įkyruoliu. Šoko lėkti šuoliais... Staiga prieš pat šiaudų kupetą stabtelėjo ir nulenkę galvą. Raitelis nulėkė į šiaudus, o arklys, iš paskutiniųjų stengdamasis neužminti ant jo, nurisnojo toliau ganytis.

Dabar jiedu sumanė tobulinti jau ne sykį išbandytą akrobatinį būdą – užsokti ant bėgančio arklio. Visa bėda, kad arkliui visai nesinorėjo bėgti. Toji kumelė, ko gero, jau buvo pamiršusi laikus, kai dar jauna, eikli ir išdykusi laigydavo apie savo motiną ir džiugindavo dosnaus, rūpestingo šeimininko akis. Metai ir „kolchozinė duona“ atėmė norą šėlioti.

Šįkart gyvulio čaižymas rykšte per apskretusius šonus nedavė jokių rezultatų. Todėl, įsikibęs į karčius ir pasiruošęs šuoliui, Aleksas ėmė bubinti kumelei papildvę savo pasididžiavimu – dideliais guminiiais tūdien tėvo jam patikėtais batais. Vangiai pajudėjo iš vietos įsivaizduojamas ristūnas. Sunkiai, labai sunkiai nulapnojo kelis žingsnius į priekį... Kadangi šito toli gražu neužteko sumanytam veiksmui realizuoti, tai spyriai batu į kumelės paslėpsnius tik pasmarkėjo.

Šis darbinis gyvulys per savo netrumpą ir sunkų gyvenimą jau buvo patyręs įvairių likimo smūgių, bet, matyt, dar buvo užsilikęs kažkoks savigarbos trupinėlis, neleidęs susitaikyti su tokia neteisybe. Protingas gyvūnas, tikėtina, suprato, kad dabar jam nėra jokios būtinybės kankinti savo pavargusius kaulus ir bėgioti pagal kažkokio, vos nuo žemės prasistiebusio, vaikigalio įnorių.

Po eilinio spyrio piemuo sulaukė ne trokštamo greito bėgimo, o atsakomojo smūgio. Gana retas veiksmas, kai arklys užpakaline koja spiria ne atgal, o į priekį. Šiuo atveju kumelė taikėsi atsikratyti savo kankintoju. Didelė kanopa nekliudė taikinio, tik besileisdama pakliuvo į ją skriaudusio bato platų aulą, dengusį piemens koją, kuriai galėjo prastai baigtis.

Pajutęs pavojų, Aleksas staigiai pamėgino ištraukti savo koją. Tuo tarpu kumelė savąją primynė. Guma apveržė abiejų kojas. Abu išsigando ir dabar lapnojo per lauką, sutartinai šokuodami. Arklio žingsnis, žinoma, platesnis ir piemeniui teko prie jo derinti savąjį. Taigi, norom nenorom vieną koją jis perstatinėjo trumpai ir spėriai, o kitą, sujungtąją, išmesdavo tolyn į priekį. Neseniai pykęsi, dabar jiedu atrodė visai gerai sutariantys egzotiško šokio partneriai, išlaikantys ritmą.

Jaunylis šiuotarp atsigriebė su kaupu. Jis kvatojo, juokais plyšo, iš padų kritęs raitėsi nusitvėręs už pilvo, stebėdamas tokį įspūdingą, nematytą džigitavimą.

Sekėsi šįsyk Aleksui. Jam vis sekėsi... Kiek pabėgėjusi kumelė nupurtė jį nuo savo kojos su visu batu. Abu liko beveik sveiki..

Užaugęs Aleksas tarnavo armijoje kažkur už Uralo. Kalinius saugojo. Liko ten vadinamu virštarnybiniu, vedė vietinę ir dar jaunas pasimirė.

Jaunylis jo draugas dar daug kartų gyvenime buvo įmaklinęs į šūdą ir ne visada jį lengvai nusiplaudavo.
